

РОЗДІЛ III. РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

УДК 94:330.34(430)

Василь Климончук,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
vasyl.klymonchuk@pnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-0257-3481

DOI 10.29038/2524-2679-2022-03-137-147

**ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ПРІОРИТЕТ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КУВЕЙТУ ТА ОАЕ**

У статті досліджено гуманітарну дипломатію Кувейту та ОАЕ на міжнародній арені. Визначено цілі, інструменти й тенденції розвитку гуманітарної дипломатії обох держав. Проаналізовано дослідження вчених, а також повідомлення в ЗМІ й офіційних ресурсах цих держав щодо гуманітарної допомоги, яку надано Кувейтом та ОАЕ через регіональні конфлікти й кризи, а також із метою подолання розповсюдження COVID-19. Як наслідок, досліджено, яка із зазначених держав здійснює політику «нішевої дипломатії», а яка намагається вести амбітну зовнішню політику в гуманітарній сфері та відігравати роль «малої Спарти». Крім того, визначено, чому ці підходи в реалізації гуманітарної політики не притаманні Україні.

Ключові слова: Кувейт; ОАЕ; гуманітарна дипломатія; «нішева» дипломатія; імідж держави.

Vasyl Klymonchuk,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,

ORCID ID: 0000-0002-0257-3481

**HUMANITARIAN DIPLOMACY AS
A FOREIGN POLICY PRIORITY OF KUWAIT AND THE UAE**

The article deals with the study of the humanitarian diplomacy of Kuwait and the UAE in the international arena. The goals, tools and trends of development of humanitarian diplomacy of both states have been determined. Research by

scientists, as well as reports in the mass media and official resources of these states regarding the humanitarian aid provided by Kuwait and the UAE due to regional conflicts and crises, as well as to overcome the spread of COVID-19, have been analyzed. Thus, it has been defined which of the mentioned states pursues a policy of “niche diplomacy”, and which tries to conduct an ambitious foreign policy in the humanitarian sphere and fulfill the role of the “little Sparta”. In addition, it has been concluded why such approaches in humanitarian policy are not peculiar to Ukraine.

Key words: Kuwait, UAE, humanitarian diplomacy, “niche” diplomacy, country image.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Тривалий конфлікт у Сирії, стрімке розповсюдження COVID-19, війна в Україні, а також інші безпекові виклики на глобальному й регіональному рівнях змушують держави співпрацювати та допомагати одна одній у рамках гуманітарної дипломатії. Але спробуємо дослідити в цій статті, чи є пріоритетною гуманітарна дипломатія в державах Арабської затоки (наприклад Кувейті й Об'єднаних Арабських Еміратах) серед інших видів публічної дипломатії.

Аналіз останніх досліджень із окресленої теми. Дослідження гуманітарної дипломатії простежуємо в працях Г. Булла, А. Генріксона, Л. Мінеара, С. Рана, Г. Смітта. Проблематику гуманітарної дипломатії Кувейту висвітлено в студіях О. О. Балануци, А. Пашинськи, О. О. Сегеди; ОАЕ – Е. Ардемани, О. О. Балануци, Д. Гьокалп, А. Кримовськи, В. К. Назаркова, О. О. Сегеди.

Мета статті – дослідження цілей й інструментів гуманітарної дипломатії Кувейту й ОАЕ в міжнародному вимірі. Відповідно до мети, окреслено таке коло завдань: 1) визначити цілі гуманітарної дипломатії Кувейту та ОАЕ; 2) проаналізувати інструментарій гуманітарної дипломатії цих держав; 3) з'ясувати тенденції розвитку гуманітарної дипломатії зазначених країн загалом і щодо України.

Методи дослідження. Досліджуючи проблематику статті, використали методи порівняльного аналізу, синтезу та узагальнення.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретик міжнародних відносин Гедлі Булл розкриває загальноприйняте уявлення про дипломатію як «ведення відносин між державами й іншими утвореннями, які існують у політичному світі, офіційними агентами та

мирними засобами» [10, с. 165]. Ця концепція охоплює акторів (агентів, які здійснюють дипломатію) і процес (яким чином та чому вона реалізовується). Акторами виступають не лише держави й інші утворення в системі ООН, а й інші міжнародні організації. Використання мирних засобів є ключовим у процесі здійснення дипломатії.

Основні дипломатичні актори є офіційними агентами (представниками) держав й інших міжнародних акторів, котрі досягають домовленостей між партнерами, які не мають спільних інтересів. Мета дипломатії – знайти в різноманітному вимірі різних інтересів конкретні або принаймні уявні точки дотику. Учасники переговорів, не відмовляючись від своїх важливих цілей, шукають компроміс і жертвують деякими інтересами, щоб досягти прийнятної домовленості між ними [20, с. 42–43].

Традиційна дипломатія існує в рамках суверенних держав, а Віденські конвенції 1949 р. утверджують канони прийнятної та неприйнятної професійної поведінки. Дипломати, які виходять за рамки, можуть бути оголошені «*personanongrata*». Проте сам зміст дипломатії і її форми є справою держав.

Щодо гуманітарної дипломатії, то Ларрі Мінеар виокремлює такі її відмінності від традиційної. По-перше, вона не обмежується встановленими рамками. Звісно, більшість держав підписали конвенції й міжнародні договори щодо прав людини, біженців, внутрішньо переміщених осіб, торгівлі, права інтелектуальної власності тощо. Проте цього недостатньо для гуманітарної сфери. По-друге, немає чітких правил і санкцій, оскільки гуманітарна дипломатія відзначається нагальним вирішенням та не потребує суверенітету. По-третє, гуманітарна дипломатія є більш імпровізованою й «*ad hoc*» має більше можливостей та «*ad hominem*» [17, с. 9–10].

Г. Смітт виокремлює три концепції гуманітарної дипломатії – оксиморон, здоровий глузд і необхідне зло [20, с. 38].

Концепція оксиморону, або гуманітарна дипломатія як суперечність, полягає в тому, що політичні дії такої дипломатії применшують нейтралітет персоналу, який надає допомогу, наприклад залучення іноземних держав у гуманітарних завданнях, використання й зловживання владою гуманітарних коридорів у зонах конфлікту. Отже, персонал із надання допомоги ризикує втратити першочерговий доступ до важкодоступних районів, які потребують допомоги.

Концепція здорового глузду, або гуманітарна дипломатія, як щоденна діяльність демонструє, що невід’ємними формами дипломатії є різноманітні види діяльності, наприклад переговори на місцевому рівні або гуманітарна координація. Тому потрібно залучати до переговорів відповідальних

за захист, наприклад гуманітарні агенції, місії тощо, не применшуючи їх нейтралітет.

Концепція необхідного зла або гуманітарна дипломатія як імператив визнає те, що гуманітарна діяльність може стати надмірно політизованою, а також можливе флегматичне розуміння неминучості ситуації [20, с. 38–41].

Принципами гуманітарної дипломатії є неупередженість (допомога відповідно до нагальної необхідності), нейтралітет (діяльність без політичного або іншого стороннього порядку денного) і незалежність зобов'язання протистояти втручанню в ключові принципи) [17, с. 15].

Дипломатія малих держав, згідно з таксономією Алана Генріксона, характеризується такими дихотоміями:

1. «Тиха дипломатія» означає, що держави фактично ховаються за дипломатією великих держав, які, наприклад, були колишніми колоніальними державами або державами-сусідами. На противагу, «протестна дипломатія» потребує оперативного висвітлення в ЗМІ та становить небезпеку поляризації.

2. «Групова дипломатія» полягає в пошуку прихистку в групі держав за регіональним або ідеологічним принципом, або які мають спільні ресурси. Зі свого боку, «нішевою дипломатією» користуються держави, що мають певну особливість або інтерес, наприклад, у міжнародній медіації вирішення конфліктів, що вимагає певних ресурсів, політичної волі й можливості зіставляти дії з очікуваннями.

3. «Підприємницька дипломатія» здійснюється не через переговорний процес, а демонстрацією або, наприклад, силою. Вона має певні можливості, хоча якщо держава зайде дуже далеко, це може призвести до її ізоляції. З іншого боку, «регуляторна дипломатія» має на меті технічне міжнародне співробітництво для підтримки верховенства права або навіть можливості малих держав брати участь в управлінні [13].

Малі держави можуть використовувати дипломатію у співмірний спосіб із метою стати видимими й приваблювати інших [19, с. 73]. Кувейт, Катар, Бахрейн, ОАЕ як багаті держави Арабської Затоки, маючи невелике населення (до кількох мільйонів осіб, більшість із яких є іноземними працівниками), можуть дозволити репрезентувати свої держави як сучасні, інноваційні й впливові.

Кувейт, який вважається державою, що розвивається, хоча має унікальну історію та дуже високий Індекс людського розвитку – 0,831 (2021) [14, с. 272], характеризується «нішевою дипломатією». У Кувейті проводять вільні вибори, є парламент і відносно вільні ЗМІ, хоча іншим монархіям Арабської Затоки це не властиво. Метою Національного плану розвитку

Кувейту є трансформувати державу у фінансово-торговельний хаб, який стане привабливим для інвесторів [16].

За благодійну допомогу цієї малої держави Сирії, починаючи з 2011 р., колишній Генеральний секретар ООН Пан Гімун 2014 р. назвав Кувейт «міжнародним гуманітарним центром», а його еміра шейха Сабаха аль-Ахмада аль-Джабара ас-Сабаха – «гуманітарним лідером». Кувейт організував кілька міжнародних конференцій по Сирії, де надав допомоги на 3,8 млн дол. США для африканських держав. Для сирійських біженців Ісламська міжнародна благодійна організація (ІСГО), одна з кувейтських мусульманських транснаціональних неурядових організацій, створила «модельні містечка» в Туреччині, Йордані та Лівані. У 2013 р. Кувейт проводив третій Арабо-африканський саміт «Партнери у розвитку та інвестиціях», де Кувейтський фонд арабського економічного розвитку профінансував 1 млрд дол. США [18].

ОАЕ теж мають дуже високий Індекс людського розвитку – 0,911 (2021) [14, с. 272]. Проте, на відміну від Кувейту, розвиток гуманітарної дипломатії почався набагато пізніше. Із 2000-х рр. урядом держави намагається застосовуватися концепція «нішевої дипломатії», прийнято розумні стратегії зовнішньої політики, намагаючись відповідати не лише західним ліберальним/неоліберальним гуманітарним нормам й інститутам, а й захищати політичні та економічні інтереси за кордоном перед регіональними й глобальними викликами. Гуманітарна дипломатія ОАЕ сприяє просуванню іміджу та брендингу малої держави, яка готова бути динамічною, ліберальною й готовою співпрацювати із західними державами. Цим утверджуються регіональні важелі впливу та міжнародне визнання держави [12]. Натомість, розпорошуючись на різні сфери, ОАЕ відіграють роль «маленької Спарти», оскільки ця мала держава, на відміну від інших малих держав на Аравійському півострові, не концентрується лише на створенні армії для захисту своєї території [11], а проводить амбітну зовнішню політику, наприклад, боротьби з міжнародним тероризмом й утримання наслідків регіональних криз (Оман, Ірак, Іран, Афганістан) [3, с. 21]. Крім того, ОАЕ вважають Катар своїм «суперником», оскільки він набув значення успішного медіатора [9] і не проти були б відігравати цю роль у міжнародній спільності.

У 2016 р. ОАЕ прийняли стратегію гуманітарної допомоги «Сприяння глобальному миру та добробуту: політика закордонної допомоги ОАЕ на 2017–2021 рр.», яка ґрунтується на 4-х принципах [15, с. 5–6]:

1. Ефективна закордонна допомога задля посилення іміджу ОАЕ на міжнародній арені щодо миру, толерантності та стабільності;
2. Технічне співробітництво з метою посилення ефективності впливу

гуманітарної допомоги (обмін знаннями й досвідом, створення власних програм та ініціатив);

3. Діяльність у міжнародних організаціях як частина багатосторонньої дипломатії (наприклад штаб-квартира Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії розміщена в Абу-Дабі);

4. Організація багатьох важливих міжнародних заходів в ОАЕ (наприклад Експо-2020 проведено в Дубаї).

Урядом ОАЕ створено Гуманітарний комітет, який спрямований на об'єднання діяльності гуманітарних організацій із метою сприяння, нагляду та координації гуманітарної допомоги. Пріоритетними сферами допомоги визначено гуманітарну допомогу, ліквідацію бідності, підтримку дітей, глобальні галузеві програми (наприклад транспорт, інфраструктура, урядова підтримка й права жінок). Зокрема, у звіті Міністерства закордонних справ та міжнародного співробітництва ОАЕ за 2015 р. зазначається, що протягом цього року надано допомоги 155 іноземним державам на суму 8,8 млрд дол. США. З цієї суми 92 % виокремлено на проекти розвитку, 6,7 % – на гуманітарну допомогу та 1,3 % – на благодійність. Крім того, протягом 2015 р. найбільше допомоги надано біженцям і внутрішньо переміщеним особам, які постраждали від війн та конфліктів у Сирії, Ємені й Іраку [The UAE'said, 2020]. ОАЕ виділили Сирії 130 млн (2016) і 94 млн дол. США (2018) на надзвичайну міжгалузеву допомогу, табори для біженців та тимчасові притулки, продовольчу допомогу сирійцям у Сирії й за її межами (Йорданії, Іраку, Лівані, Греції) [12]. Із метою подолання бідності та голоду у світі у 2016–2021 рр. ОАЕ надали 56,41 млрд гуманітарної допомоги [15, с. 14].

ОАЕ були серед перших держав, які підтримали глобальні гуманітарні ініціативи зі спалахом COVID-19. Станом на липень 2021 р. ОАЕ відправили до 135 держав світу 2154 т медичної допомоги, апаратів штучної вентиляції легень, обладнання для скринінгу, засобів індивідуального захисту й наборів для тестування COVID-19. У Судані, Гвінеї, Мавританії, Сьєрра-Леоне, Лівані та Йорданії побудовано шість польових госпіталів, а також одну мобільну клініку в Туркменістані [22]. До України надіслано 11 тонн гуманітарної допомоги для боротьби з пандемією [4], 240 тис. експрес-тестів для виявлення коронавірусної інфекції [8].

Зазвичай, держави Арабської затоки засуджують застосування сили та закликають сторони збройних конфліктів до пошуку мирних шляхів їх вирішення. Проте у випадку війни між Україною й росією, Кувейт та ОАЕ опинились у різних таборах підтримки. Кувейт займає умовно проукраїнську позицію, а ОАЕ – умовно проросійську, що можна пояснити тим, що дипломати двох ворогуючих сторін намагаються перетягнути

підтримку держав Арабської затоки на свою сторону, але поки не мають вирішальних переваг [6, с. 28].

У Стратегії публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 рр. гуманітарна допомога вказана як інструмент публічної дипломатії [7, с. 24]. Однак ресурсів на імplementацію цієї програми немає, оскільки бюджетна програма не передбачає виділення коштів на гуманітарну допомогу, відповідно до постанови КМУ № 165 від 2017 р. [5]. Проте суперечним є рішення України в розпал війни з Росією про те, що виділено 50 тис. т пшениці як гуманітарну допомогу для підтримки продовольчої безпеки Ефіопії та Сомалі [2]. Це рішення має на меті протистояти російським провокативним діям у сфері продовольчої безпеки, а також отримати підтримку цих держав на міжнародному рівні (наприклад під час голосування на підтримку України в міжнародних організаціях і Генеральній асамблеї ООН).

Хоча Україну за розмірами не можна віднести до малих держав, але через брак ресурсів вона змушена здійснювати види дипломатії, які їм притаманні. Проте з посиленням збройного конфлікту на території України вектор «тихої дипломатії» (покладання на великих держав щодо захисту інтересів) різко змінився на «протестну дипломатію» (активне висвітлення подій у більшості іноземних ЗМІ). Українські дипломатичні установи за кордоном успішно проводять різноманітні заходи за підтримки спеціалізованих бюджетних програм [1] та із залученням коштів донорських організацій і фізичних осіб.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Гуманітарна дипломатія – це вид публічної дипломатії, оскільки дає змогу скоригувати імідж держави у світі. Кувейт – гуманітарний лідер світу (2014 р., ООН), що реалізує політику «нішевої» дипломатії. Завдяки своїм гуманітарним ініціативам, він відомий у світі. А ОАЕ, що відіграють роль «маленької Спарти», загалом ведуть амбітну зовнішню політику. І тому, завдяки гуманітарній дипломатії, згладжують «гострі» кути своїх прагматичних цілей у світі.

Інструментами гуманітарної дипломатії Кувейту є надання ефективної гуманітарної допомоги іноземним державам. Зі свого боку, ОАЕ, крім надання гуманітарної допомоги, здійснює технічне співробітництво (обмін знаннями й досвідом), організовує міжнародні заходи та бере активну участь у діяльності міжнародних організацій. Основною метою є посилення іміджу цих держав на міжнародній арені й просування своїх інтересів, програм та ініціатив у майбутньому.

Для України, яка протягом довгого періоду часу балансувала між репутацією донора й реципієнта гуманітарної допомоги, такий підхід із погляду публічної дипломатії не є властивим, оскільки переваги зміцнення міжнародного іміджу не виправдовують витрачені на гуманітарну допомогу ресурси, які, безперечно, є в державах Арабської затоки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балануца, О., Сегеда, О. (2020). Публічна дипломатія України в Кувейті: потенціал нестандартних рішень. *Україна дипломатична: наук. щоріч.* Київ: Ген. дирекція з обслуговування іноземних представництв, с. 258–276.
2. Заява МЗС України щодо надання гуманітарної допомоги Ефіопії та Сомалі (2022). Міністерство закордонних справ України. Опубліковано 22 вересня 2022 р. о 15:48. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nadannya-gumanitar-noyi-dopomogi-efiopiyi-ta-somali> (accessed on 28 September, 2022).
3. Назарков В. К. (2019). Становлення та сучасний стан зовнішньополітичного вектору Об'єднаних Арабських Еміратів. *Науковий журнал «Політикус»*. Одеса: Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, вип. 5, с. 20–24.
4. ОАЕ надіслали 11 тонн гуманітарної допомоги Україні для боротьби з COVID-19 та допомогли повернутися 113 громадянам України (2020). Посольство ОАЕ в Україні: URL: <https://www.mofaic.gov.ae/uk-ua/missions/kyiv/media-hub/embassy-news/uae-sends-aid-plane-to-ukraine-to-assist-efforts-to-counter-covid-19-repatriates-ukrainian> (accessed on 28 September, 2022).
5. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту та здійснення заходів щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України (2017). Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2017-p#Text> (accessed on 28 September, 2022).
6. Сегеда, О. О. (2022). Політика Кувейту щодо України в контексті повномасштабного вторгнення Російської Федерації. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Київ: КПІ, вип. 2 (54), с. 27–39.
7. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 (2021) / [Упорядники: Дмитро Кулеба та ін.]. Київ: Мін. закордонних справ України, 2021, 31 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (accessed on 28 September, 2022).
8. Уряд ОАЕ передав Україні експрес-тести для виявлення COVID-19 (2020). Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3132635-urad-oae-peredav-ukraini-eksprestesti-dla-viavlenna-covid19.html> (accessed on 28 September, 2022).
9. Ardemagni, Eleonora (2019). The Geopolitics of Tolerance: Inside the UAE's Cultural Rush. Italian institute for international political studies. URL: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/geopolitics-tolerance-inside-uaes-cultural-rush-22155> (accessed on 27 September, 2022).

10. Bull, Hedley (1985). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, London: Macmillan.
11. Chandrasekaran, Rajiv (2014). In the UAE, the United States has a quiet, potent ally nicknamed Little Sparta in *The Washington Post*. November 9, 2014. URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/in-the-uae-the-united-states-has-a-quiet-potent-ally-nicknamed-little-sparta/2014/11/08/3fc6a50c-643a-11e4-836c-83bc4f26eb67_story.html (accessed on 21 September, 2022).
12. Gökalp, Deniz (2020). *The UAE's Humanitarian Diplomacy: Claiming State Sovereignty, Regional Leverage and International Recognition in CMI Working Paper*. Bergen: Chr. Michelsen Institute. URL: <https://www.cmi.no/publications/7169-the-uaes-humanitarian-diplomacy-claiming-state-sovereignty> (accessed on 24 September, 2022).
13. Henrikson, Alan K. (1998). *Diplomacy and Small States in Today's World*. URL: <https://learn.diplomacy.edu/pool/fileInline.php?&id=20932> (accessed on 28 September, 2022).
14. *Human Development Report 2021/2022. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World (2022)*. New-York: United Nations Development Programme. 307 p. URL: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf (accessed on 28 September, 2022).
15. Krzymowski, Adam (2022). *Role and Significance of the United Arab Emirates Foreign Aid for Its Soft Power Strategy and Sustainable Development Goals in Social sciences*, vol 11, № 48, 18 p.
16. Mahdi, Khaled A. (2018). *New Kuwait 2035: Kuwait National Development Plan. Kuwait's Plan for the Future: International Conference on Innovational and Economic Diversification in GCC's National Development Plans*. URL: <https://kif.kdipa.gov.kw/wp-content/uploads/khalid-mahdi-english.pdf> (accessed on 27 September, 2022).
17. Minear, Larry (2007). *The craft of humanitarian diplomacy in Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*, ed. by Larry Minear and Hazel Smith, Tokyo: United Nations University Press, p. 7–35.
18. Paczynska, Agnieszka (2017). *Kuwaiti Humanitarianism: The History and Expansion of Kuwait's Foreign Assistance Policies*. URL: <https://www.stimson.org/2017/kuwaiti-humanitarianism-history-and-expansion-kuwaits-foreign-assistance-policies> (accessed on 25 September, 2022).
19. Rana, Kishan S. (2011). *21st Century Diplomacy: A Practitioner's Guide*, New-York: The Continuum International Publishing Group, 372 p.
20. Smith, Hazel (2007). *Humanitarian diplomacy: Theory and practice in Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*, ed. by Larry Minear and Hazel Smith, Tokyo: United Nations University Press, p. 36–62.
21. *The UAE's aid to foreign countries (2020) in The United Arab Emirates' Government portal*. <https://u.ae/en/information-and-services/charity-and-humanitarian-work/the-uae-aid-to-foreign-countries> (accessed on 26 September, 2022).
22. *The UAE's global efforts to combat the COVID-19 outbreak (2021) in The United Arab Emirates' Government portal*. <https://u.ae/en/information-and-services/justice-safety-and-the-law/handling-the-covid-19-outbreak/humanitarian-efforts/sending-aid-to-affected-countries> (accessed on 26 September, 2022).

REFERENCES

1. Balanutsa, O., Sehedra, O. (2020). Publichna dyplomatiia Ukrainy v Kuveiti: potentsial nestandardnykh rishen. *Ukraina dyplomatychna: Naukovyi shchorichnyk*. Kyiv: Heneralna dyrektsiia z obsluhovuvannya inozemnykh predstavnytstv, p. 258–276.
2. Zaiava MZS Ukrainy shchodo nadання humanitarnoi dopomohy Efiopii ta Somali (2022). Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy. Opublikovano 22 veresnia 2022 roku o 15:48. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nadannya-gumanitarnoyi-dopomogi-efiopiyyi-ta-somali> (accessed on 28 September, 2022).
3. Nazarkov, V. K. (2019). Stanovlennia ta suchasnyĭ stan zovnishno politychnoho vektoru Obiednanykh Arabskykh Emirativ. *Naukovyi zhurnal «Politykus»*. Odesa: Pivdennoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho, vyp. 5, p. 20–24.
4. OAE nadislaly 11 tonn humanitarnoi dopomohy Ukraini dlia borotby z COVID-19 ta dopomohly povernutysia 113 hromadianam Ukrainy (2020). Posolstvo OAE v Ukraini: URL: <https://www.mofaic.gov.ae/uk-ua/missions/kiev/media-hub/embassy-news/uae-sends-aid-plane-to-ukraine-to-assist-efforts-to-counter-covid-19-repatriates-ukrainian> (accessed on 28 September, 2022).
5. Poriadok vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia finansovoi pidtrymky zabezpechennia mizhnarodnoho pozytyvnoho imidzhu Ukrainy, zabezpechennia diialnosti Ukrainskoho instytutu ta zdiisnennia zakhodiv shchodo pidtrymky zviazkiv z ukraintsiamy, yaki prozhyvaiut za mezhamy Ukrainy (2017). Zatverdzheno Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.03.2017 r. № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2017-p#Text> (accessed on 28 September, 2022).
6. Sehedra, O. O. (2022). Polityka Kuveitu shchodo Ukrainy v konteksti povnomasshtabnoho vtorhnennia Rosiiskoi Federatsii. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. Kyiv: KPI, vyp. 2 (54), p. 27–39.
7. Stratehiia publichnoi dyplomatii Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy 2021–2025 (2021). / [Uporiadnyky: Dmytro Kulebatain.]. Kyiv: Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy, 31 p. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (accessed on 28 September, 2022).
8. Uriad OAE peredav Ukraini ekspres-testy dlia vyivlennia COVID-19 (2020). Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3132635-urad-oe-peredav-ukraini-eksprestesti-dla-viavlenna-covid19.html> (accessed on 28 September, 2022).
9. Ardemagni, Eleonora (2019). The Geopolitics of Tolerance: Inside the UAE's Cultural Rush. *Italian institute for international political studies*. URL: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/geopolitics-tolerance-inside-uaes-cultural-rush-22155> (accessed on 27 September, 2022).
10. Bull, Hedley (1985). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, London: Macmillan.
11. Chandrasekaran, Rajiv (2014). In the UAE, the United States has a quiet, potent ally nicknamed Little Sparta in The Washington Post. November 9, 2014. URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/in-the-uae-the-united-states-has-a-quiet-potent-ally-nicknamed-little-sparta/2014/11/08/3fc6a50c-643a-11e4-836c-83bc4f26eb67_story.html (accessed on 21 September, 2022).

12. Gökalp, Deniz (2020). The UAE's Humanitarian Diplomacy: Claiming State Sovereignty, Regional Leverage and International Recognition in CMI Working Paper. Bergen: Chr. Michelsen Institute. URL: <https://www.cmi.no/publications/7169-the-uaes-humanitarian-diplomacy-claiming-state-sovereignty> (accessed on 24 September, 2022).

13. Henrikson, Alan K. (1998). Diplomacy and Small States in Today's World. URL: <https://learn.diplomacy.edu/pool/fileInline.php?&id=20932> (accessed on 28 September, 2022).

14. Human Development Report 2021/2022. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World (2022). New-York: United Nations Development Programme, 307 p. URL: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf (accessed on 28 September, 2022).

15. Krzymowski, Adam (2022). Role and Significance of the United Arab Emirates Foreign Aid for Its Soft Power Strategy and Sustainable Development Goals in Social sciences, vol 11, № 48, 18 p.

16. Mahdi, Khaled A. (2018). New Kuwait 2035: Kuwait National Development Plan. Kuwait's Plan for the Future: International Conference on Innovational and Economic Diversification in GCC's National Development Plans. URL: <https://kif.kdipa.gov.kw/wp-content/uploads/khalid-mahdi-english.pdf> (accessed on 27 September, 2022).

17. Minear, Larry (2007). The craft of humanitarian diplomacy in Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft, ed. by Larry Minear and Hazel Smith, Tokyo: United Nations University Press, p. 7–35.

18. Paczynska, Agnieszka (2017). Kuwaiti Humanitarianism: The History and Expansion of Kuwait's Foreign Assistance Policies. URL: <https://www.stimson.org/2017/kuwaiti-humanitarianism-history-and-expansion-kuwaits-foreign-assistance-policies> (accessed on 25 September, 2022).

19. Rana, Kishan S. (2011). 21st Century Diplomacy: A Practitioner's Guide, New-York: The Continuum International Publishing Group, 372 p.

20. Smith, Hazel (2007). Humanitarian diplomacy: Theory and practice in Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft, ed. by Larry Minear and Hazel Smith, Tokyo: United Nations University Press, p. 36–62.

21. The UAE's aid to foreign countries (2020) in The United Arab Emirates' Government portal. <https://u.ae/en/information-and-services/charity-and-humanitarian-work/the-uae-aid-to-foreign-countries> (accessed on 26 September, 2022).

22. The UAE's global efforts to combat the COVID-19 outbreak (2021) in The United Arab Emirates' Government portal. <https://u.ae/en/information-and-services/justice-safety-and-the-law/handling-the-covid-19-outbreak/humanitarian-efforts/sending-aid-to-affected-countries> (accessed on 26 September, 2022).

Матеріал надійшов до редакції 01.10.2022 р.